

АРХЕОГРАФСКИ
ПРИЛОЗИ

42

NATIONAL LIBRARY OF SERBIA
ARCHEOGRAPHICAL DEPARTMENT

ARCHEOGRAPHICAL PAPERS

42

Belgrade 2020

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА СРБИЈЕ
ОДЕЉЕЊЕ ЗА АРХЕОГРАФИЈУ

АРХЕОГРАФСКИ
ПРИЛОЗИ
42

Београд, 2020

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР

ЛАСЛО БЛАШКОВИЋ, главни и одговорни уредник (Београд)
Проф. др ТАТЈАНА СУБОТИН-ГОЛУБОВИЋ, уредник (Београд)
Др ВЛАДАН ТРИЈИЋ, секретар Одбора (Београд)
Проф. др АКСИНИЈА ДЖУРОВА, инострани члан САНУ (Софија)
АНАТОЛИЈ ТУРИЛОВ, инострани члан САНУ (Москва)
РАДОМАН СТАНКОВИЋ (Београд)
Др ЈАСМИНА НЕДЕЉКОВИЋ (Београд)
Доц. др ДРАГАНА НОВАКОВ (Београд)
Др ДРАГАН ПУРЕШИЋ (Београд)

EDITORIAL BOARD

LASLO BLAŠKOVIĆ, editor-in-chief (Belgrade)
TATJANA SUBOTIN-GOLUBOVIĆ, Ph.D. Associate Professor, editor (Belgrade)
VLADAN TRIJIĆ, Ph.D. secretary of the Board (Belgrade)
AKSINIJA DŽUROVA, SASA foreign member (Sofia)
ANATOLY TURILOV, SASA foreign member (Moscow)
RADOMAN STANKOVIĆ (Belgrade)
JASMINA NEDELJKOVIĆ, Ph.D. (Belgrade)
DRAGANA NOVAKOV, Ph.D. Assistant Professor (Belgrade)
DRAGAN PUREŠIĆ, Ph.D. (Belgrade)

РЕЦЕНЗЕНТИ

Проф. др ГОРДАНА ЈОВАНОВИЋ
Проф. др ТАТЈАНА СУБОТИН-ГОЛУБОВИЋ
Др ВЛАДАН ТРИЈИЋ
Мр Душица Грбић

REVIEWERS

GORDANA JOVANOVIĆ, Ph.D. Professor
TATJANA SUBOTIN-GOLUBOVIĆ, Ph.D. Professor
VLADAN TRIJIĆ, Ph.D.
DUŠICA GRBIĆ, MA

Публиковање овог броја *АРХЕОГРАФСКИХ ПРИЛОГА* остварено је уз финансијску помоћ
Министарства културе и информисања Републике Србије

САДРЖАЈ/CONTENTS

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ

Christoph Koch

EIN VERKANNTES RELIKT DES BOSNISCHEN TETRAEVANGELIUMS
DER SAMMLUNG SREČKOVIĆ 11

Кристиоф Кох

НЕПРЕПОЗНАТИ ФРАГМЕНТ БОСАНСКОГ ЧЕТВЕРОЈЕВАНЂЕЉА СРЕБКОВИЋЕВЕ ЗБИРКЕ..... 48

Владимир Р. Поломац

ДВА СРПСКА ПИСМА УГАРСКОГ КРАЉА ЈОВАНА ЗАПОЉЕ ИЗ XVI ВЕКА:
ТЕКСТ И ФИЛОЛОШКИ КОМЕНТАР 51

Vladimir R. Polomac

TWO SERBIAN LETTERS BY THE HUNGARIAN KING JOHN SZAPOLYAI FROM THE 16TH CENTURY:
THE MANUSCRIPT ACCOMPANIED BY THE PHILOLOGICAL COMMENTARY..... 69

Милена Марџиновић

РУКОПИСНЕ КЊИГЕ МАНАСТИРА УСПЕЊА ПРЕСВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ У МОРАЧИ..... 75

Milena Martinović

MANUSCRIPT BOOKS OF THE MONASTERY OF THE DORMITION
OF THE VIRGIN IN MORAČA 94

Жарко Војновић

БАКРОРЕЗНИ МЕСЕЦОСЛОВ У СЛИКАМА ИЗ 1719 – НАЈСТАРИЈА КЊИГА ОБНОВЉЕНОГ
СРПСКОГ ИЗДАВАШТВА 121

Žarko Vojnović

ILLUSTRATED COPPERPLATE *MENOLOGION* (1719) – THE OLDEST BOOK
OF THE RENEWED SERBIAN PUBLISHING 154

БИБЛИОГРАФИЈЕ

Марија Бојдановић, Јасмина Недељковић

БИБЛИОГРАФИЈА АКАДЕМИКА АЛЕКСАНДРА МЛАДЕНОВИЋА..... 159

ЛѢТХРГІМЬ .

ГЛАВУ ЕГО ГІАЕТЬ • БЛ҃ГЕНЬ Б҃Ъ НАШЬ,
КЪ СЕГДА НІИА И ПРНО И ВЪ К҃ІСЫ К҃ІСѠ .
ДІАКОНЪ • ПОМІНИСЕ ОМНѢ КЛ҃КО С҃ЧЫ .
С҃ТЛЬ • ДА ИСПРАВИТЬ Г҃Ъ С҃ТОПЫ Ч
КОЕ • ДІАКОНЪ ; ПОМІНИМЕ КЛ҃КО С҃ЧЫ .
С҃ЧІТЕЛЬ • ПОМІНИТЕ Г҃Ъ Б҃Ъ К҃Щ
Р҃ТКІИ СКОЕМЬ • Б҃Ъ СЕГДА НІИА И ПРНО И
К҃Ъ К҃ІСЫ К҃ІСѠ : ТАКІЕ ПРЯВЫИ ПОПЬ,
Ц҃КЛОВАКЪ ДЕСНИЦУ С҃ТЛІА, ШХОДИТЬ
ВЪ С҃ТЫИ ОЛТАРЬ • ДІАКОНЪ ГЛАГОЛЕТЬ
ПРѢМЪ ДРОСТЬ • ЧАЖЕ, ІЕРЕН ГЛ҃Е .
Б҃ЖЕ ОУЩЕДРИМИ И КЛ҃ВИМИ .
И ТВОРИТЬ ОБЫЧНЫИ ШПХ
С҃ТЬ, ЧАСОВѠ : ѿ

РУКОПИСНЕ КЊИГЕ МАНАСТИРА УСПЕЊА ПРЕСВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ У МОРАЧИ

МИЛЕНА МАРТИНОВИЋ*

Айспиракѝ: Рад се бави рукописним књигама које се данас налазе у манастиру Морача. Поред евидентираних рукописа за које се знало да се налазе у манастиру пронађена су још два, као и рукопис *Псалтира* од којег су до сада позната била само два одломка евидентирана као два рукописа.

Кључне ријечи: манастир Морача, збирка рукописа, Колашин, скрипториј, *Морачка Крмчија*

Манастир Морача код Колашина, задужбина је кнеза Стефана, сина Вукана Немањића. Његова градња започела је 1252/1253. године. Обновљен је 1574. године, од када о манастиру има више података.¹ Овдје је 1616. године радио познати зограф Георгије Митрофановић.² У манастиру је, такође, радио и скрипториј у коме су се током дужег времена преписивале књиге. О томе нам могу посвједочити три идентификована рукописа настала у њему. То су два поменика (Морача 8-3/3, XVI вијек и Морача δδ), који се данас налазе у манастирској ризници и *Морачка Крмчија* писана по заповијести игумана Гаврила 1615. године.³ *Морачка Крмчија* се данас налази у Музеју Српске православне цркве, у збирци Радосава Грујића (МСПЦ Грујић 164).⁴

Исцрпну студију о манастирској збирци рукописа, користећи се изворима и старијом литературом, дао је В. Мошин.⁵ Мошин је

* Милена Н. Мартиновић, Народни музеј Црне Горе на Цетињу, 65mmartinovic@gmail.com

¹ Суботин-Голубовић 1999, 152–153 са старијом литературом. О манастиру Морача постоји обимна литература, видјети Петковић 2002; Манастир Морача 2006.

² Кајмаковић 1977; Суботин-Голубовић 1999, 153; Петковић 2002, 52 и на другим мјестима.

³ ССЗН I, 1030; Богдановић 1982, бр. 489.

⁴ В. најновији опис: Мошин et al. 2017, 221–224, бр. 164.

⁵ Мошин 1960, 553–565.

хронолошки, колико је то било могуће, приказао развој и богатство манастирске библиотеке кроз вјекове, нарочито последице обнове Пећке патријаршије 1557. године, као и страдање и похару самог манастира од Турака, а самим тим и књишког фонда. Ова богата библиотека највише је опустошена у XIX вијеку посредством Вука Врчевића, Вука Караџића и Вука Поповића, када су књиге биле одношене и продаване многим домаћим и иностраним библиотекама (Беч, Берлин, Санкт Петербург), а већи дио тих рукописа се тамо и данас налази.⁶ Дио морачког фонда нашао се и у збирци старе Народне библиотеке. Те су књиге страдале у бомбардовању Београда 6. априла 1941. године, када је уништена цијела библиотека.⁷ Мошин је прегледајући збирку нашао свега осам рукописа. На његовом попису под бр. 6 налази се један лист из *Псалтира*, а под бр. 7 још један лист из *Псалтира*, при чему он закључује да та два листа припадају истом рукопису.⁸ Приликом нашег прегледа установљено је да, поред ова два листа истог рукописа, постоји скоро цио рукопис. На попису такође недостаје још један *Поменик манастира Мораче*, који је касније, деведесетих година XX вијека, евидентирала и описала Ксенија Пејовић.⁹ Такође је евидентирано једно *Четворојеванђеље*, о којем ће касније бити више ријечи.

Рукописе које је пописао Владимир Мошин касније је унио у свој Инвентар Д. Богдановић.¹⁰

І РУКОПИСИ КОЈИ СЕ ДАНАС ЧУВАЈУ У МАНАСТИРУ МОРАЧА

1. ЧЕТВОРОЈЕВАНЂЕЉЕ, 3/4 XV ВИЈЕКА (МОРАЧА 1)

Рукопис на папиру, 275 × 200 mm, 156 л., 22 реда на страници, непотпун, са великим бројем листова који недостају.¹¹ Конзервиран је у некадашњем Републичком заводу за заштиту споменика културе на Цетињу, осамдесетих година XX вијека.

⁶ Мошин 1960, 553–554; Петковић 2002, 108–109.

⁷ Мошин 1960, 554.

⁸ Мошин 1960, 564.

⁹ Пејовић 1990, 33–36.

¹⁰ Богдановић 1982, бр. 1928, бр. 2146, бр. 462, бр. 125, бр. 1499, бр. 1231, бр. 1233, бр. 1125.

¹¹ Број недостајућих листова је детаљно дао В. Мошин: Мошин 1960, 556.

Писар, вријеме и мјесто настанка. Рукопис је писан између 1467. и 1472. године. Филигранолошку анализу рукописа обавио је В. Мошин.¹² Мјесто настанка овог рукописа није познато; писар такође није познат.

Језик и њисмо. Рукопис је писан полууставним писмом српскословенске редакције.

Илуминација. На л. 1а налази се заставица геометријско-биљног стила. Заставица је рађена у љубичастом колориту. Украсни иницијал налази се на л. 66а; остали иницијали су скромније орнаментике. Иницијал на л. 66а рађен у црвено-зеленом колориту, док су остали иницијали углавном рађени црвеним мастилом. У насловима је употребљено и плаво мастило.

Повез. Даска пресвучена мрком кожом је нова, не одговара времену настанка рукописа.¹³

Садржај. Садржај је уобичајен. На почетку је Саборник са 12 мјесеци, затим, суботе и недјеље Великог поста, страсна јеванђеља, васкршна јеванђеља и даље по Педесетници и Синаксар од којег постоји само свршетак.¹⁴ Затим слиједи Предговор Теофилакта архиепископа бугарског, те Јеванђеља по Матеју, Марку, Луки и Јовану којима претходе предисловија и садржаји. Од српских светих помињу се Св. Симеон (13. фебруар) и Св. Сава (14. јануар).

Рукопису недостаје завршетак. Нема значајнијих записа. Није познато како је рукопис доспио у манастир.

Литература. Мошин 1960, 556–557; Богдановић 1982, бр. 1928.

¹² Мошин 1960, 556.

¹³ Овај рукопис је у XVIII вијеку са старијом литературом повезао Арсеније, син кулунџије Цветка из Бијелог Поља: Петковић 2002, 108. Данас, нажалост, рукопис нема такав повез, а такође нема ни податка због чега је приликом рестаурације дошло до повезивања у нови повез.

¹⁴ Садржај рукописа је детаљно описао В. Мошин назначивши по листовима који дјелови текста недостају и у којим се ријечима прекидају и настављају реченице из сва четири јеванђеља (Матеј, Марко, Лука, Јован): Мошин 1960, 556–557.

2. ЧЕТВОРОЈЕВАНЂЕЉЕ, 1581. ГОДИНА (МОРАЧА 2)

Рукопис на папиру, 312 × 207 mm, 239 л., 22 реда на страници; недостаје 8 листова.¹⁵ Рукопис је конзервиран у некадашњем Републичком заводу за заштиту споменика културе на Цетињу, осамдесетих година XX вијека.

Писар, вријеме и мјесто настанка. Писар није познат, као ни мјесто настанка рукописа. Рукопис је преписан између 1580. и 1590. године, што потврђују водени знаци.¹⁶

Језик и њисмо. Рукопис је писан полууставним писмом српскословенске редакције.

Илуминација. На л. 1а и 107а су украсне испреплетане орнаментисане заставице са концентричним круговима. Колорит је зелено-жути, са златом. Заставица на л. 107а садржи и љубичасти колорит. На истом листу је украсни иницијал плавог колорита са златом. Остали иницијали су рађени црвеним мастилом.

Повез. Даска пресвучена кадифом са позлаћеним оковом. У средини је медаљон са распећем на којем је написано: Г(оспод)ъ са н(е)б(е)се на землоу призре слшати въздѣани. — Поменн Господи раба своего Мнханла въ царства. На доњој корици сачуван је округли позлаћени медаљон са натписом: Сіе тродн се азъ грешни Арсенне Цвѣтка коюнѣје с(ъ)нь. Око руба ивице корице је сребрна трака са почетком јеванђеља у угловима: Ђъ начеле бѣ слово и слово въ... Книга рождства Ис(оус)а Х(ристос)а сина Д(а)в(н)д(о)ва... Зачело еѡангеліа И(соус)а сина Б(о)жја. Понѣже оубо мнози начеше... да се зна од дрема.с.н. Прада. 17

Садржај. Рукопис има устаљени садржај: предговор Теофилакта архиепископа бугарског, затим, Јеванђеља по Матеју, Марку, Луки и Јовану којима претходе предисловија и садржаји. По завршетку свих јеванђеља долазе сказанија по читању јеванђеља преко цијеле године по мјесецима, у великом посту, Педесетници и до Недјеље свих светих; затим слиједе чтенија по недјељама после Свих светих до Божића и Недјеље Митара и фарисеја и почетка великог поста. Затим слиједе

¹⁵ Мошин 1960, 557.

¹⁶ Филигранолошку анализу је детаљно обрадио В. Мошин: Мошин 1960, 557.

¹⁷ ССЗН II 4390-92.

јеванђеља васкрсна за сваку потребу.¹⁸ Од српских светих помињу се Св. Симеон (13. фебруар) и Св. Сава (14. јануар).

Зайиси. На л. I: Сја с(вє)тага доушеполазнага књига св(ѣ)тоє єв(ан)г(є)лне мо-настира Оүспенїга Пр(ѣ)св(є)те Б(огороди)це присно д(ѣ)вє Марїє на реци Морачи.¹⁹

Зна се каде...

Преподобнєшємоу господину архимандритоу Динитрију здраствоуйте на мно-гага лета.

л. 17б: писа Ђоко пароусню.

л. 239б: Знати се вь последне каде се понови и прекрн велика цр(ь)квѧ оу Морачи вь лето 3.с.п. вь сја ноужна времена. Когда є беше лнтасно чл(о)векь и свога живота а кадо ли грабе. Но по нам(ь) бивша братїа не облените се да би сте и ви с(вє)тоую обител поновили и украсили да вамь боуде на вечни спомен. Се же бисть при игоуменоу јосифоу и д(оу)х(о)вникоу Филатию и протїхъ²⁰.

Историјай. Рукопис је највјероватније настао у скрипторију самог ма-настира. Повезао га је у XVIII вијеку Арсеније, син кулунџије Цветка из Бијелог Поља.²¹

Лишерајура. Мошин 1960, 557–558; Петковић 2002, 109; Богдановић 1982, бр. 2146.

3. **Изборно Јеванђеље (пуни апракос),** 1668. година (Морача 3)

Рукопис је исписан на папиру, 300 × 209 mm, II + 303 л., 24 реда на страници. Недостаје дванаеста свешчица, између 88. и 89. листа, као и лист иза л. 302.

Писар, вријеме и мјесто насїанка. Рукопис је преписан на Светој Гори, у скиту Св. Ане, у келији Св. Ђорђа, за потребе Морачког ма-настира, а по наруџбини игумана јеромонаха Јоаникија 1668. године, како стоји у запису на листу 303б.²² Филигранолошку анализу папира урадио је В. Мошин²³.

¹⁸ Детаљан опис садржаја рукописа са прекидима у тексту на листовима који недо-стају: Мошин 1960, 557–558.

¹⁹ ССЗН II 4389; Мошин 1960, 558.

²⁰ ССЗН I, 1742; ССЗН I, 2837; Мошин 1960, 558 са старијом литературом.

²¹ Петковић 2002, 108.

²² Мошин 1960, 560; ССЗН I 1635.

²³ Мошин 1960, 560.

Писмо и језик. Рукопис је писан полууставним писмом, српскословенским језиком.

Илуминација. На другом предлисту са задње стране налази се минијатура Св. Јована израђена у црвеном, плавом и жутом колориту са златним ореолом. На л. 1а се налази преплетена заставица са правоугаоним оквиром. Иста таква заставица је и на л. 204а. Рађене су у црвеном, плавом, зеленом и жутом колориту. Заставице у виду орнаменталних трака налазе се на листовима: 6б, 11а, 18а, 23а, 30а, 34а, 38а, 40а, 43а, 47а, 49а, 53а, 56а, 57а, 58а, 62а, 65а, 69а, 72а, 75а, 79а, 83а, 86а, 91а, 94а, 100а, 107а, 111а, 114а, 117а, 120а, 123а, 126а, 134а, 148а, 155а, 167а, 195а, 196а, 218а, 227а, 235а, 246а, 261а, 266а, 269а, 272а, 277а, 285а, 291а и 300а. На више мјеста, украсни иницијали (68 примјера).

Повез. Повез се састоји од даске пресвучене кожом; окован је у сребро са позлаћеним медаљонима. На предњој корици је у средини Распеће са фигуром Богородице и Св. Јована Богослова, а у угловима четири јеванђелиста са урезаним именима. По рубу централног медаљона је урезано: Г(оспод)ъ са н(е)веса на землоу призре слішати въздіанне овк. – Помени Г(оспод)и рака своего въ църстве сі.²⁴

Садржај. По садржају рукопис представља изборно јеванђеље пунога типа; перикопе су распоређене у складу са потребама литургијске године. Чтенија почињу до 17. недјеље па до почетка септембарске нове године, након чега почиње нови круг недјеља, од 1 до 17 (Недјеља о блудном, Месопусна, Сиропусна и недјеље Великог поста). Ова карактеристика упућује на старије предлошке текстова (као у Изборном јеванђељу – Цетиње / Пива 11). Садржај је, као и прекиде у тексту, детаљно навео В. Мошин.²⁵

Зайиси. Л. I: Сне с(вѣ)то еѡангелне писано бистъ въ с(вѣ)тоу горю Атонскоу роукою Макариа іер(о)м(о)наха лета г(оспод)на а.ѡ.ѡ.п. іонь ів. Приложнише га монастыроу Морачи Савва морачанинъ и инокъ Басіліе хот село Дробнакъ.

а.ѡ.л. писа Радованъ Ишановъ две парусне себе и Фваноу и млати Милети и Кон.
Писа Сѣпанъ две парусне Роуси и Сѣпаноу и Периши.

²⁴ Скоро идентичан оков је на *Четворојеванђељу* бр. 2, само са записом мајстора Михаила. На овај закључак је упутио и Мошин: Мошин 1960, 559.

²⁵ Мошин 1960, 559–560.

л. П: аѡке. Писа рашнѣ бада монастир Морача за Градацъ оцоу Ђоуроу и Минлутиниу и Ђинни и Милници при игоумениу Феодосиу съ братнами.

аѡка писа Томо Иванову оуспшениу оцоу Радославу и матери Стани двне парочне и подмирише богъ да прости.

аѡи лето еи месеца аоугуста да се зна кадъ се назва кралиемъ Черногорскиимъ и Бръдскиимъ Николаи князь от порекла Петровича Негоша. Въ монастирю Морача вистъ тогда настоятель архимандритъ Михаилъ Дожичъ. Писа Томашъ Бацановъ Катанъ божнички з. в.кнезь.

л. 302: слава свършителю Б(ог)оу дающемоу въсакомоу добромоу начелоу и концьцъ ключид. Сіе с(ве)щеное и в(о)ж(а)нственое евангелие исписа се въ с(ве)тѣи Гори Атона на скитѣ лаварскы га(аголе)мы с(ве)таа Яна на келіи с(ве)ти Георгіе повѣленіемъ игоумена Иоаникіа јеромонаха отъ манастира с(ве)таго Павла иждивениемъ же сребра д(оу)х(о)вника Сави Морачанина и Василиа инока от села Дровниака от село Загоуль и приложише го въ монастырь Морачю храмъ оупеніе прѣсвете вл(а)д(и)чице наше Богородице и присно дѣви Маріе текоущоу тогда лѣтоу бытиа з.р.о.с. от спаснаго же въплъщенія г(оспод)а нашего І(соу)са Х(рист)а а.х.ж.н. индиктионъ с. Санцоу. кроуг. н., а лонѣ рі. Феделеі .кс. златое число si. м(ѣ)сца јоунна вi. д(а)нь.

Писа же сіе роука Макарија јеромонаха оученика доуховника кир Саватна Морачанина²⁶.

л. 303б: Да се зна каде приложи монахъ Вѣсилне отачаство от села Добрачнѣа порекло Радоковичѣ и прописа и приложи въ лето з.с.к. и є, Вуча Стиповичѣ, Вучо Пајановичѣ, оба от града Колашина, Вучота Петровичѣ, от Лешна (7225 – 1717).

Да се зна каде приложи Никитъ и Радикое синови кнеза Рада и матери илѣ кнегинна Деспа Иванова в(р)а(т)е у монастирь Морачоу въ з.с.к. и є, лето (7225 – 1717).

Да се знаде каде приде монахъ Василне от села Ђурђевине оу монастирь Морачоу те за своју доушоу приложи шипракъ до ниже села и томоу више сведоци Сидонъ Воиновичѣ и Рач Лешанинѣ и Лазо Остранинѣ и Радикоје Рвнијанинѣ въ лето з.с.л.є. при игоумениу јеромонахоу кир Јоуци (7239 – 1731).

л. 302б: исти препис, само у потпису пише да га је читко преписао: Томашъ Бацановъ Катоничъ от Васојевича.

Историјайи. Рукопис је, према запису јеромонаха Макарија, наручен са Свете Горе за потребе Морачког манастира.

Литература. Мошин 1960, 560–561; Харисијадис 1978, 169–192; Петковић 2002, 109; Богдановић 1982, бр. 462.

²⁶ ССЗН I 1635; Мошин 1960, 560.

4. ПРАКСАПОСТОЛ, СРЕДИНА XVII ВИЈЕКА (МОРАЧА 4)

Рукопис је писан на папиру, 300 × 200 mm, 204 л., 25 редова на страници. На почетку недостаје седам листова; иза л. 24 недостаје један лист; иза л. 69 недостају два листа; иза л. 131 недостаје један лист, као и иза л. 161. Последњих шест листова су у фрагментима.

Рукопис је конзервиран у некадашњем Републичком заводу за заштиту споменика културе на Цетињу.

Писар, вријеме и мјесто настанка. Мјесто настанка рукописа није познато. Писар није идентификован.

Рукопис је датиран према филигранолошкој анализи В. Мошина.²⁷ Рукопис је преписан полууставним писмом и српскословенским језиком.

Илуминација. На л. 138а налази се правоугаона заставица рађена у балканском стилу; на почетку мјесецослова заставица се састоји од биљних мотива сликаних у црвеном, плавом и жутом колориту. На више листова на почетку недјеље налазе се мале заставице, а иницијали су рађени црвеном бојом.

Повез. Рукопис је повезан у дрвене корице пресвучене кожом, оковане сребром, слично као код Изборног јеванђеља бр. 3.

Садржај. Рукопис почиње вѣ соуѣотоу св(ε)тлѣ неделѣ (...) (Ап. дј. III); састав је уобичајен, мада има много прекида у тексту. Садржај са означеним прекидима у тексту је објавио Мошин.²⁸ Рукопис није недовршен.

Зайиси. На последњем листу је некад стајао запис који је приликом рестаурације избрисан: слава [свршителю Богоу] даюшомоу А...А сја в(ожанств) ена книга А...А Басилна А...А Висарион ценю к. Таковоу свою²⁹...

л. 26а: Тодаш Катанитѣ оберѣ оберѣ кнезѣ Божицки от Васоевитѣ рожден л.ω.п.ε. лета 1885.

Историјаш. Према Мошиновом закључку, писмо и конструкција реченице су истовјетни као у *Јеванђељу – Айракосу* из 1688. године (бр. 3), тако да је рукопис, највјероватније, преписан на Светој Гори, а наручилац рукописа је, вјероватно, Висарион који га је платио и додавио за потребе Морачког манастира.

²⁷ Мошин 1960, 561.

²⁸ Мошин 1960, 561–562.

²⁹ Мошин 1960, 561.

Литература. Мошин 1960, 561, 562; Петковић 2002, 109; Богдановић 1982, бр. 125.

5. СЛУЖАБНИК, ТРЕЋА ЧЕТВРТИНА XVI ВИЈЕКА, У ДОДАТКУ СА АПОСТОЛОМ И ЈЕВАНЂЕЉИМА ИЗ ДРУГЕ ЧЕТВРТИНЕ XV ВИЈЕКА (МОРАЧА 5)

Рукопис је конволут. Састављен је из двије засебне цјелине. Писан је на папиру димензија 235 × 115 mm, са 20 редова на страници.

Конзервација овог конволута обављена је у некадашњем Републичком заводу за заштиту споменика културе на Цетињу, прије деведесетих година XX вијека.

Писар, вријеме и мјесто насјанка. Рукопис је преписан око 1570. године. Филигранолошку анализу је урадио Мошин.³⁰

Писмо и језик. Писмо је полууставно, српскословенске редакције.

Илуминација. На л. 1а испреплетена заставица у плаво-смеђем колориту. На л. 37а и 60а налазе се црвени иницијали са завојцима.

Повез. Рукопис је приликом рестаурације увезан у дрвене корице пресвучене новом тамном кожом.

Садржај. Служабник је стандардног састава, те садржи Литургије Светог Јована Златоустог, Василија Великог и Григорија Двојеслова. У додатку има још и разне молитве. Прекиде у тексту је навео Мошин.³¹

Други рукопис почиње од л. 79 и садржи Апостол са Јеванђељима. На основу филигранолошке анализе коју је спровео Мошин, овај део конволута је датиран у другу четвртину XV вијека.³² Писар није идентификован.

Рукопис је писан српскословенским језиком. Број редова на страни износи 20–22, понегде се појављују и 23 реда. Текст су исписале двије руке.

Илуминација. На почетку текста налази се испреплетена црвено-бијела заставица са натписом: ІС ХС НИКА Г(оспод)и помози ми.

³⁰ Мошин 1960, 563.

³¹ Мошин 1960, 563.

³² Мошин 1960, 563.

Садржај. Рукопис садржи Апостол и Јеванђеље за све недјеље од Пасхе до следеће Пасхе – читања апостола и јеванђеља са прокименима који им претходе. Затим иду страсна јеванђеља, Јеванђеље по Матеју, па тако редом. Садржи и Саборник 12 мјесеци (календар), Таблицу са распоредом апостолских чтења, апостоле и јеванђеља пред недјељу. Текст се прекида на страни 327δ, на Јеванђељу по Луки (Лк. XXI, ст. 26). Рукопис нема крај. Садржај је, са обиљеженим прекидима у тексту, објавио Мошин.³³

Зайиси. Л. 3δ–4а: Сна книга манастира ц н з н ψ (тајнопис: Ремете) храма (Ϸε)те.

л. 5: Димитрије подписа се.

л. 79а: Сню книгоу коупи ми стана воулихна бехоу на нон Γ године поста. Она ми коупи оноу книгоу, а ја приидихъ за Γ године поста. постити за ноу книгоу. Ја оузехъ за каноуњ. Шо то беше на нон. г године поста, постити попу матию въ лето 3̄ и ϣ̄.К.(1622).

л. 271δ: Видио и описао овај рукопис епископ Никанор Ружичић 1893. године.

Исѣорѣјайѣ. Рукопис је доспио из манастира Велика Ремета у Морачу. Нема података којим путем је рукопис доспио у манастир.

Лѣиѣраѣура. Мошин 1960, 563–564; Богдановић 1982, бр. 1499.

6. Псалтир, XV вијек (Морача 6, Морача 7)³⁴

Рукопис исписан на папиру, има 130 листова; димензије листа 300 × 95mm, са 20 редова на страници. Листови су измијешани на почетку и на крају рукописа. На почетку, први лист којег је евидентирао Мошин не налази се на свом на мјесту; он би требало да стоји иза листа 5. Такође, последњи, 130. лист треба да се налази између 4. и 5. листа. Рукопис је конзервиран у некадашњем Републичком заводу за заштиту споменика културе на Цетињу.

³³ Мошин 1960, 564.

³⁴ Рукопис је код Мошина заведен под бр. 6 као одломак из *Псалтира*, а одломак који припада истом рукопису заведен је под бр. Морача 7. У међувремену пронађен је остатак рукописа којем припадају ова два одломка. Највјероватније су тако доспјели у конзерваторску радионицу гдје су повезани са остатком рукописа, мада нема података ко је и кад открио остатак рукописа.

Рукопис је исписан српскословенским језиком и полууставним писмом, највјероватније у XV вијеку.³⁵

Посебне илуминације нема, али се на почетку Псалама Давидових налазе украсна слова исписана црвеним мастилом. Књига је после реставрације повезана у платнени повез тамне боје.

Садржај. Рукопис нема почетак, недостаје 12 Давидових псалама. На л. 126а почињу библијске пјесме – Мојсијева прва пјесма, која се прекида: ... нападе на не страх и трепетъ.

Зайиси. На л. 4а–6а, једва се види белешка: Грчаница сна книга.

л. 126б: Благороднои господи и кнезоу азъ ако овакво да окованоу посовићоу кнезоу шо гү освешта жоупаник поздрав пишемо ви поради и самољни нѣмоте да ни сво зло оучинне неће нико ни господаръ.³⁶

Сна книга ѡлатиръ пишемоло ми іером(о)нахъ василне с попомъ нношевиць да сте здраво.

На листу који је некад био залијепљен на корици, разни нечитки записи.

Историјай. Није познато како је рукопис доспιο у манастир Морачу. Могуће да је једно вријеме био у манастиру Грачаници.

Лишерайура. Мошин 1960, 564; Богдановић 1982, бр. 1231, бр. 1233 (два одломка која припадају истом рукопису).

7. Поменик из Мораче, осамдесете године XVI вијека (Морача 8)

Рукопис је писан на папиру, има 18+1 лист. На почетку недостаје 11 листова, иза 4. и 5. листа недостаје по један, као и иза л. 9. Рукопис је конзервиран у некадашњем Републичком заводу за заштиту споменика културе на Цетињу.

Рукопис је датиран између 1570. и 1580. године.³⁷ Писан је углавном полууставним, мада су неки дјелови исписани и уставним писмом.

Рукопис не садржи било какав ликовни украс.

Оригинални повез није сачуван; рукопис је приликом конзервације повезан у платно тамне боје.

³⁵ Мошин 1960, 564.

³⁶ Текст записа је једва читљив, изблиједио тако да су се тек донекле могле разазнати понеке ријечи.

³⁷ Датирање рукописа: Мошин 1960, 564–565.

Садржај. Први листови су одрезани тако да недостаје дио у коме су била имена ктитора, владалаца, црквених великодостојника, монаха и монахиња, што је уобичајено за овакву врсту рукописа. Од првог сачуваног листа уписана су само разна мушка и женска имена из Братоножића, Влашке, Чајничка, Будимља, Дубокога, Равне Реке, села Винићи, села Моракова, Ровца, села Црнци, Бијеле, Горње Мораче, Колашиновића, Бихора, села Крали, Колашина, села Весалци, села Плочника, села Плана, Лукова, Жупе (данашња општина Никшић), Глибавци, затим, имена из Белог Града, Срема, Матагужа, Горње Бачке, Милочана (околина Никшића), Бјелопавлића, Нове Вароши, Кршци, Шарића, Ваљева, Шапца, кадилука ужичког. На л. 4 имена, као на примјер: *Вучица, майџер Ивана ѿсѿоја, кнеѿина Ивана, кнеѿина Кчерана, кнеѿина Ана*, вјероватно су уписана у времену настанка *Поменика*.

У овом рукопису се налазе само два записа: на л. 17б је уписана 7151. година (1643), а на л. 18б: *ксе грѣка земла*.

На основу садржаја, могло би се закључити да је *Поменик* настао у самом манастиру.

Литература. Мошин 1960, 565; Богдановић 1982, 1125.

8. ПОМЕНИК, XVI/ XVII ВИЈЕК? (МОРАЧА ББ)

Рукопис је писан на папиру, садржи 183 листа; димензије листова су 144 × 198 mm. Предлист и први лист су у фрагментима. Листови су пагинирани арапским писмом. Рукопис је конзервиран у некадашњем Републичком заводу за заштиту споменика културе на Цетињу.

Писар, вријеме и мјесто настанка. Рукопис је, највјероватније, писан у самом манастиру Морачи. Филигранолошка анализа није урађена, те се за сада не може одредити вријеме настанка, а писало га је више руку.³⁸ Према неким записима, можда би се могло претпоставити да је вријеме настанка крај XVI и почетак XVII вијека.

Текст је исписан српскословенским језиком, полууставом са елементима брзописа.

Рукопис нема ликовних украса.

Књига је преповезана у кожни повез тамно-смеђе боје.

³⁸ У тренутку писања овог рада није било услова да се рукопис прегледа *de visu*, већ смо користили његову дигиталну копију. Филигранолошка анализа биће обављена када се за то буду стекли услови.

Садржај. На л. 3б налазе се, уз Светог Симеона, имена српских архиепископа: Светог Саве, Арсенија, Данила, Никодима, Саве Другог, Јефрема и Илариона. На л. 4а су имена епископа Будимљанске епархије: Антонија, Василија, Матеја Првог, Захарија, Макарија, Генадија, Матеја Другог, Георгија и Серафиона. Њима су придодата имена цетињског митрополита Рувима и пећког Михаила. Није наведено на којег се цетињског митрополита Рувима односи, јер је познато да су постојала двојица митрополита истога имена.³⁹

Међу ктиторима из владарске куће Немањића помиње се Стефан краљ, затим, Владислав, Милутин, Стефан Дечански, Бела Урош и Урош Други.

На л. 5б уписана су имена морачких игумана: Варлаама, Јосифа Првог и Теодора, а касније су, другом руком, придодата имена Луке Првог и Прохора. Трећи писар биљежи имена: Атанасија, Јосифа Другог, Луке Другог, Михаила и Данила. Ту се налазе и милешевски игумани Атанасије, Василије и Стефан. На л. 6а су имена игумана манастира Пиве, Добриловине, Горичана, Лопушине, Сопоћана. На следећим странама се налазе имена хиландарских јерођакона, затим јерођакона, презвитера, монаха, монахиња, кнежева, књегиња, дародаваца, приложника, обичних људи и др.

Овај *Поменик* садржи око 5.000 личних имена, преко стотину топонима, па је врло значајан за изучавање ономастике, топономастике, етимологије и њима сродних наука.⁴⁰ *Поменик*, због обиља драгоцене грађе, представља и значајан извор за проучавање српске историје, историје Српске цркве, географије.

Зайиси. Л. 3б: сні поменик(...) оуспенни прес(вє)те Б(огороди)це и присно дїевн(...) Морачн(...)

на предлисту: вѣ лето 3̄.̄р̄.̄н̄.̄ѳ̄(1651) погнѣ лалє цмловнч на полє...

³⁹ Рувим Први је познат по запису у *Минеју* са прологом за април (Цетиње 32) у којем је 1594. године на л. 1б оставио попис рукописа тадашње књижнице манастира Рођења Пресвете Богородице на Цетињу. Запис је објављен код Д. Вуксана: Вуксан (1936, 195); У његово вријеме за манастир су преписана још неколика рукописа: *Минеј за јул* (АСАНУ 13) из 1609, као и *Минеј за август* (АСАНУ 8) из 1608. Записе са кратким описом рукописа је објавио Љ. Стојановић: Стојановић 1901, 24; Митрополит Рувим Други (Бољевић) помиње се у периоду 1663–1685: Милеуснић 1992, 289 и др.

⁴⁰ Пејовић 1990, 36.

Сні поменник повеза попь Шардарне повеленнелъ нгоумена Исака и іер(о)м(о) наха еклансарха Никона въ лето 3.р.н.3. (1649).

л. 26б–27а: да се зна каде дођоше турци оу Морачоу Горноу и похараше и посекоше т тоурака (300).

л. 17а: въ лето 3.р.та (1603) пр(е)ч(а)ст(н)в(а)го патрнарха іоанна.

Записе је евидентирала К. Пејовић.⁴¹

Историјати. Рукопис је послје Другог свјетског рата био чуван у приватним рукама у Подгорици, а деведесетих година XX вијека враћен је у манастир Морача.⁴²

Литературу. Пејовић 1990, 33–36.

9. ЧЕТВОРОЈЕВАНЂЕЉЕ (МОРАЧА ББ)

Рукопис на папиру, 259 листова, првих 19 листова у фрагментима. Конзервиран је у Републичком заводу за заштиту споменика културе на Цетињу.

Писар, вријеме и мјесто настанка. Није познато од када се овај рукопис налази у манастиру Морача, као ни вријеме његовог настанка.⁴³

Рукопис је исписан уставним писмом, српскословенским језиком.

Илуминација. На л. 1а, 20а, 24а, 89а, 132а, 133а, 134а, 203а, различите правоугаоне заставице са концентричним круговима у комбинацији црвене, плаве, смеђе и зелене боје. На почетку Јеванђеља, почетна украсна слова у црвено-плавом и смеђем колориту, висином цијелог листа.

Повез. Рукопис је повезан у тамни кожни повез који не одговара времену настанка књиге.

Садржај. Садржај *Четворојеванђеља* је уобичајен, поклапа се са садржајем *Четворојеванђеља* (Морача 1). У синаксару нема српских светаца, мада су ови листови у фрагментима па се не може са сигурношћу тврдити да их није ни било. Рукопис се завршава крајем Јовановог јеванђеља на л. 255б, док су л. 256а–259б дјелови Псалтира, који се

⁴¹ Пејовић 1990, 33–36.

⁴² Пејовић 1990, 33.

⁴³ Рукопис је прегледан у дигиталној форми, јер није било услова да се са њим ради *de visu*. Филигранолошка анализа ће бити урађена када се за то стекну услови.

прекида на 106. псалму. Последњи листови су, иначе, у фрагментима, а рестаурацијом је прекривен већи дио текста, тако да је текст слабо читљив.

Зайис. Л. 24а–27а: сна књига приложи свештеникџ марко села коута за спомен...

Историјати. Један од приложника је забележио своје име – то је свештеник Марко из села Кута који је за спомен приложио овај рукопис манастиру Морачи.

За сада није познато да ли је овај рукопис негдје евидентиран; нијесмо успјели да нађемо било какав податак да је о њему негдје било писано.

II РУКОПИСИ ЗА КОЈЕ ЈЕ УТВРЂЕНО ДА СУ РАНИЈЕ ПРИПАДАЛИ МАНАСТИРУ МОРАЧИ

ДРЖАВНА БИБЛИОТЕКА (БЕРЛИН)

1. *Тумачење Псалтира* (Вук 1), средина XVII вијека. Обим рукопис је 134 листа чије су димензије 295 × 205 mm. Рукопис је писан на папиру. Текст је писан српскословенским језиком; има записе из 1774. године.
Литература: Яцимирский 1921, 295–296, бр. 20; Цонев 1937, 21.
2. *Четворојеванђеље* (Вук 3), XIV вијек. Рукопис има 216 листова. Писан је на пергаменту, српскословенским језиком. Записа нема.
Литература: Цонев 1937, 25.
3. *Ајостол* (Вук 13), 1617. година. Рукопис има 249 листова чије су димензије 295 × 200 mm; писан је на папиру. Текст је исписан српскословенским језиком. Има записе.
Литература: Яцимирский 1921, 293–294, бр. 19; Цонев 1937, 26.
4. *Златиоуси* (Вук 41), трећа четвртина XVI вијека. Има 283 листа димензија 315 × 220 mm. Текст је писан на папиру. Језик је српскословенски. Има записе.
Литература: Яцимирский 1921, 369–374, бр. 45; Цонев 1937, 40.
5. *Триод јосни* (Вук 26), друга четвртина XVI вијека. Има 283 листа. Рукопис је писан на хартији, димензије листова су 260 × 200 mm. Писан је српскословенским језиком; садржи записе.
Литература: Яцимирский 1921, 320–324, бр. 27; Цонев 1937, 35.

6. *Пајтерик и зборник аскејских састава* (Вук 40), XIV–XV вијек. Има 268 листова. Рукопис је писан на хартији, димензије листова су 280 × 205 mm. Текст је исписан српскословенским језиком; има записе. Литература: Яцимирский 1921, 402–410, бр. 50); Цонев 1937, 39–40.

АУСТРИЈСКА НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА (БЕЧ)

1. *Зонарина хроника* (ÖNB, Cod. slav. 126), XV–XVI вијек. Рукопис има 377 листова чије су димензије 270 × 210 mm. Писан је на папиру, српскословенским језиком. Литература: Стојановић 1890, 206; Яцимирский 1921, 174–176, бр. 128; Birkfellner 1975, 176–178, бр. II/63.
2. *Четворојеванђеље* (ÖNB, Cod. slav. 153), 1594–1599. година. Рукопис је писан на папиру, има 275 листова. Језик је српскословенски. Литература: Birkfellner 1975, 144–145, бр. II/15.

МУЗЕЈ СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ (БЕОГРАД)

1. *Морачка Крмчија* (МСПЦ Грујић 164), 1614/1615. година. Рукопис има 347 листова димензија 430 × 275 mm. Писан је на папиру, српском редакцијом; садржи записе. Литература: Дучић 1866, 181–187; Дучић 1877, 1–124; Троицки 1952, 102; Каталог 1973, 255; Харисијадис 1973, 325–338; Богдановић 1982, бр. 489; Суботин-Голубовић 1999, 153, 199; Мошин et al. 2017, 221–224, бр. 164.

МАНАСТИР СВЕТА ТРОЈИЦА (ПЉЕВЉА)

1. *Ајосџол* (Пљевља 82), средина XIV вијека. Рукопис је писан на пергаменту, има 76 листова; димензије листа су 270 × 200 mm. Текст је исписан српскословенским језиком. Литература: Мошин 1958, 241; Богдановић 1982, бр. 21.
2. *Зборник* (Пљевља 71), крај XVI – почетак XVII вијека. Рукопис је конволут, има 134 листа, димензије листова су 200 × 135 mm. Садржи Житије Андреја Јуродивог. Рукопис је писан на хартији, садржи записе. Литература: Косановић 1871, 149–163; Вукићевић 1901, 31–39; Мошин 1958, 242; Богдановић 1982, бр. 321.

МАНАСТИР РОЂЕЊА ПРЕСВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ НА ЦЕТИЊУ

1. *Амарѿол* (Цетиње 83), 1350/60. година. Рукопис има 149 листова димензија 280 × 210 mm. Рукопис је на папиру, српске редакције.
Литература: Вуксан 1936, 190–222; Радојичић 1951, 328–348; Моћин 1956, 280–284; Радојичић 1957, 253–254; Михајловић 1965, 40; Богдановић 1982, бр. 29; Момировић, Васиљев 1991, 269–270.
2. *Чудеса Пресвѿе Боіородице* (Цетиње 85). Рукопис није идентификован, јер није на мјесту.
Литература: Јовићевић 1894, 253; Миковић 1906, 227–228; Вуксан 1936, 221; Моћин 1956, 280–284.

ЛИТЕРАТУРА

- Богдановић 1982:** Д. Богдановић, *Инвенџар ћирилских рукописа у Југославији XI–XVII века*, Београд 1982.
- Вукићевић 1901:** М. Вукићевић, *Из старијих србуља*, Гласник Земалског музеја 8 (1901) 31–39.
- Вуксан 1936:** Д. Вуксан, *Рукописи Цетињској манастира*, Зборник за историју Јужне Србије и суседних области I, Скопље 1936, 192–221.
- Дучић 1866:** Н. Дучић, *Српске старине 1*. Опис једне старе србуље, Српски далматински магазин, 181–187.
- Дучић 1877:** Н. Дучић, *Крмчија Морачка*, Гласник Српског ученог друштва, II одељак, књ. 8, Београд 1877.
- Яцимирский 1921:** А. И. Яцимирский, *Описание южнославянских и русских рукописей заграничных библиотек*. Т. I. Вена, Берлин, Дрезден, Лейпциг, Мюнхен, Прага, Любљана, Петроград 1921.
- Јовићевић 1893:** А. Јовићевић, *Опис манастира Мораче са његовим припадљивостима*, Просвјета, лист за цркву школу и поуку, ур. Ј. Сундечић, год. II (1893–94), 84–88, 132–134, 189–192, 251, 254, 425–427, 479–483.
- Милеуснић 1992:** С. Милеуснић, *Азбучник Српске православне цркве по Радо-саву Грујићу*, Београд 1992.
- Миковић 1894:** Д. Миковић, *Чудеса пресвете Богородице*, Источник духовни лист за црквено просвјетне потребе српскоправославног свештенства XX/1 (Сарајево) 227–228.
- Михаиловић 1965:** Б. Михаиловић, *Цетињски манастир*, Цетиње 1965.
- Момировић, Васиљев 1991:** П. Момировић, Љ. Васиљев, *Ћириличке рукописне књије Цетињској манастира*, Цетиње 1991.
- Каталог 1973:** *Изложба српске писане речи*, Београд 1973.
- Косановић 1871:** С. Косановић, *Српске старине у Босни*, Гласник Српског ученог друштва 29 (1871) 165–179.
- Мошин 1960:** В. Мошин, *Ћирилски рукописи Морачкој манастира*, Историјски записи орган историјског института НР Црне Горе и историјског друштва НР Црне Горе XVII/3 (1960) 553–565.
- Манастир Морача 2006:** *Манастир Морача*. Ур. Б. Тодић, Д. Поповић, Балканолошки институт САНУ, Београд 2006.
- Мошин 1958:** В. Мошин, *Ћирилски рукописи манастира Светие Тројице код Пљеваља*

Историјски записи орган историјског института НР Црне Горе XIV/ 1–2 (1958) 235–260.

Мошин et al. 2017: В. Мошин, Љ. Васиљев, Д. Богдановић, М. Гроздановић-Пајић, *Рукописи Музеја Српске православне цркве: збирка Радослава М. Грујића*. Књига прва. Археографски опис. Свеска прва, Београд 2017.

Пејовић 1990: К. Пејовић, *Морачки ѿоменик*, Банатски весник православне Српске цркве X/2 (април–јун 1990) 33–36.

Петковић 2002: С. Петковић, *Манастир Морача*, Никшић 2002 (Друго, прештампано издање).

Радојичић 1951: Ђ. Сп. Радојичић, *Извештај о раду на ироучавању старих српских рукописних и штампаних књига као и других старина*, Историјски часопис 2 (1951) 328–348.

Радојичић 1957: Ђ. Сп. Радојичић, *Цетињски рукопис Хармаилолове хронике (из групе ѿоловине XIV века)*, Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор 23 (1957) 253–254.

Стојановић 1890: Љ. Стојановић, *Стари српски хрисовуљи, актии, биографије, летописи, ѿоменици, записи и групе*, Споменик СКА III, Београд 1890.

ССЗН I–VI 1903–1926: Љ. Стојановић, *Стари српски записи и најписи I–VI*, Сремски Карловци 1903–1926.

Суботин-Голубовић 1999: Т. Суботин-Голубовић, *Српско рукописно наслеђе од 1557. године до средине XVI века*, Одељење језика и књижевности, књ. 51, САНУ, Београд 1999.

Троицки 1952: С. Троицки, *Како иреба издати Свешосавску крмчију (Номоканон са тумачењима)*, Споменик 102 (1952).

Харисијадис 1973: М. Харисијадис, *Рукописи из београдских збирки*, Годишњак града Београда 20 (1973) 325–338.

Цонев 1937: Б. Цонев, *Славјански ржкописи вџ Берлинската државна библиотека*, Сборник на Българската академия на науките XXXI, София 1937.

Birkfellner 1975: G. Birkfellner, *Glagolitsche und kyrillische handschriften in Österreich*, österreichische akademie der wissenschaften, philologisch–historische klasse, schriften der Balkankommission Linguistische Abteilung XXIII, Wien 1975.

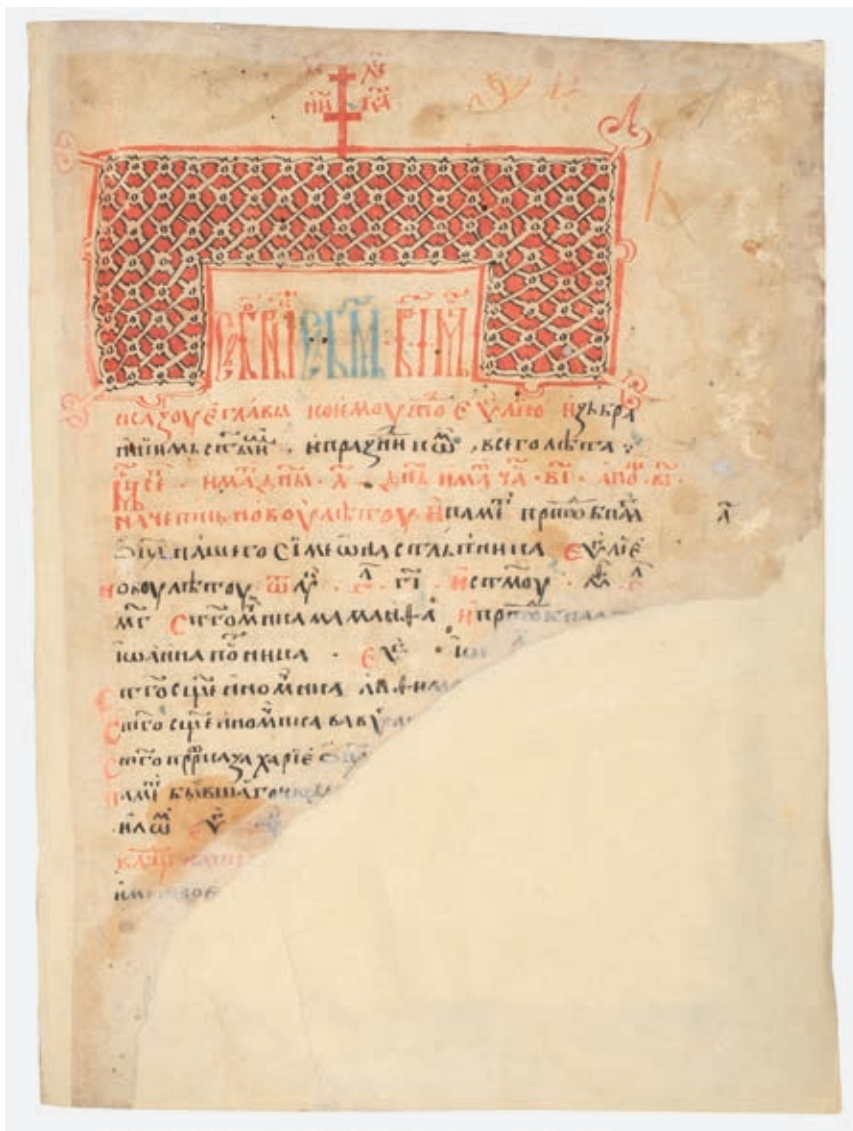
Mošin 1956: V. Mošin, *Ćirilski rukopisi Cetinjskog manastira*, Ljetopis JAZU 61 (1956) 280–284.

MANUSCRIPT BOOKS OF THE MONASTERY
OF THE DORMITION OF THE VIRGIN IN MORAČA

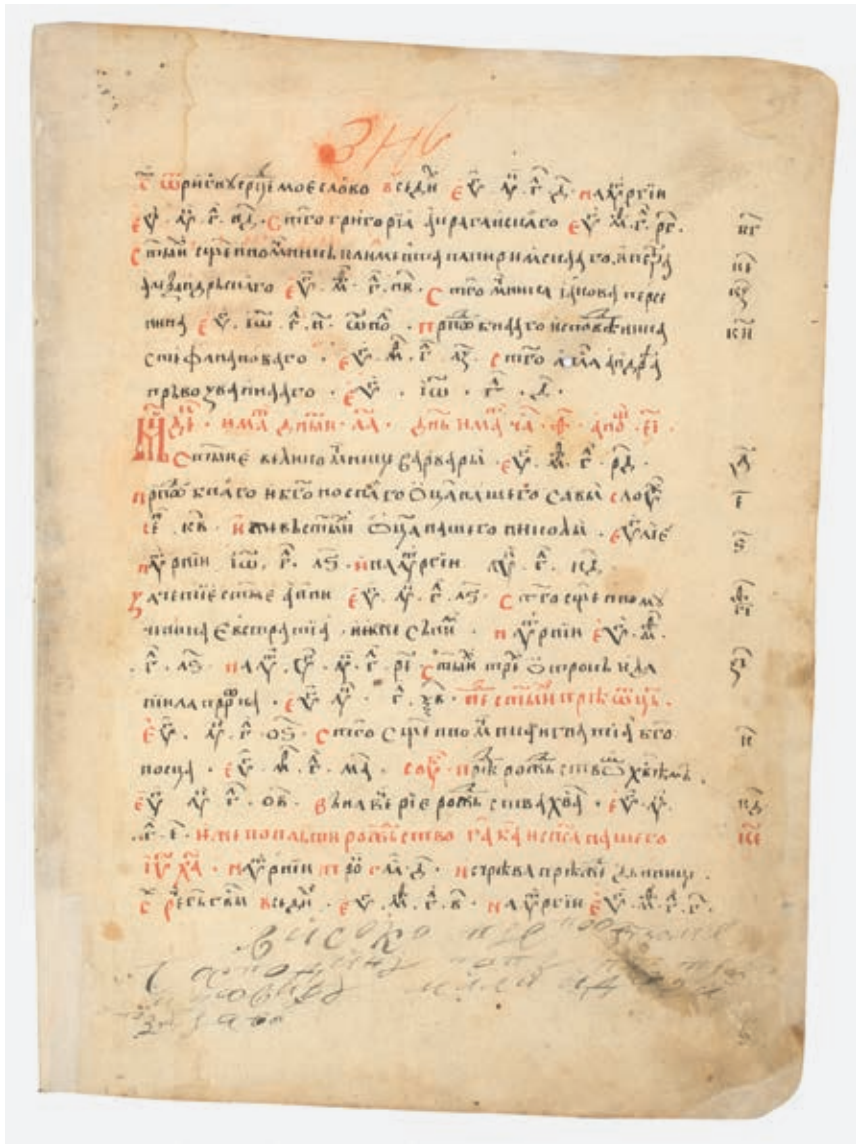
MILENA MARTINOVIĆ

The Morača Monastery near Kolašin is an endowment of Prince Stefan, the son of Stefan Nemanja's eldest son Vukan. Its construction began in 1252/53. This paper collates data about the manuscript collection now kept at the monastery. The collection includes nine manuscripts: three tetraevangelia, two gospel lectionaries, a hieratikon, a psalter, and two beadrolls of the Morača Monastery. An exhaustive archeographic description is provided for each manuscript. The second part of the paper provides information about the whereabouts of manuscripts that once belonged to this monastery. The Berlin State Library (Staatsbibliothek) now holds six manuscripts from Morača, and the Austrian National Library (Österreichischen Nationalbibliothek) in Vienna has two. One manuscript is at the Museum of the Serbian Orthodox Church (Belgrade), while there are two each at Cetinje and the Monastery of the Holy Trinity near Pljevlje.

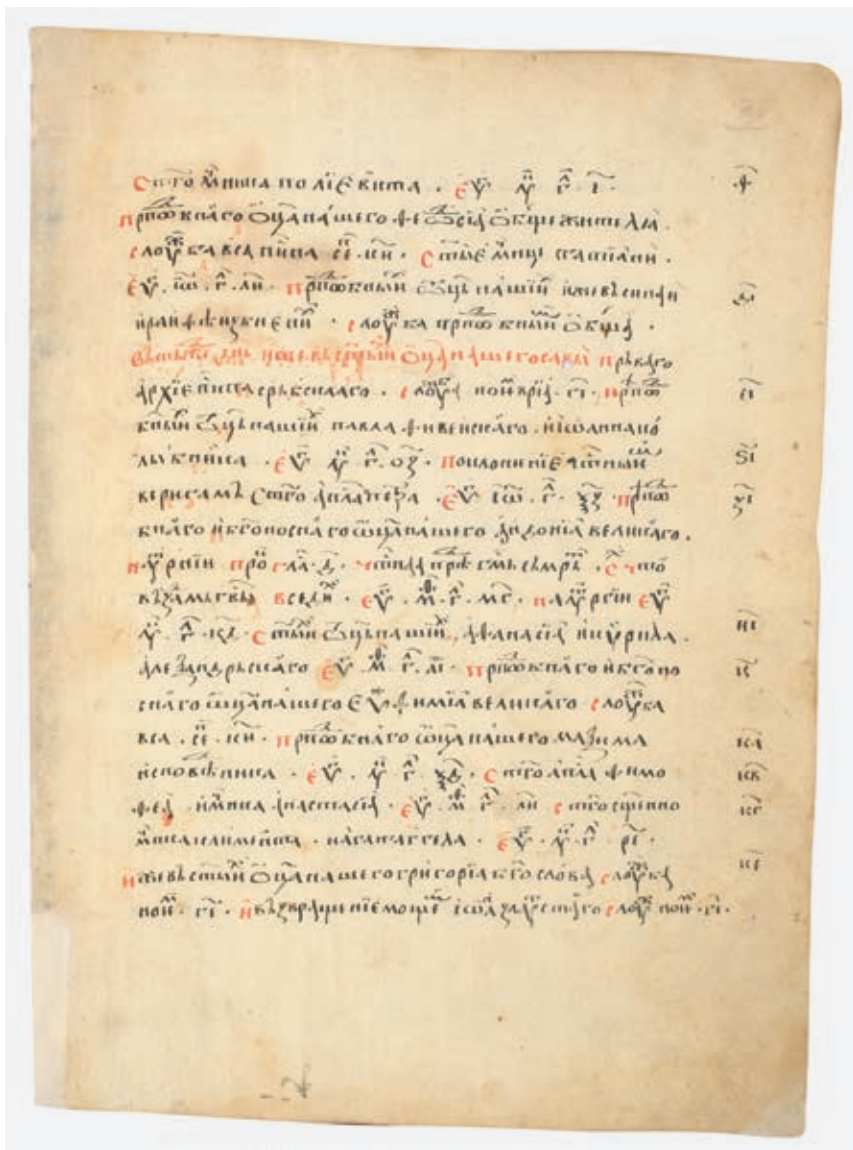
Keywords: Morača Monastery, Manuscript collection, Kolašin, scriptorium

Сл. 1 Четворојеванђеље (Морача 1), л. 1а

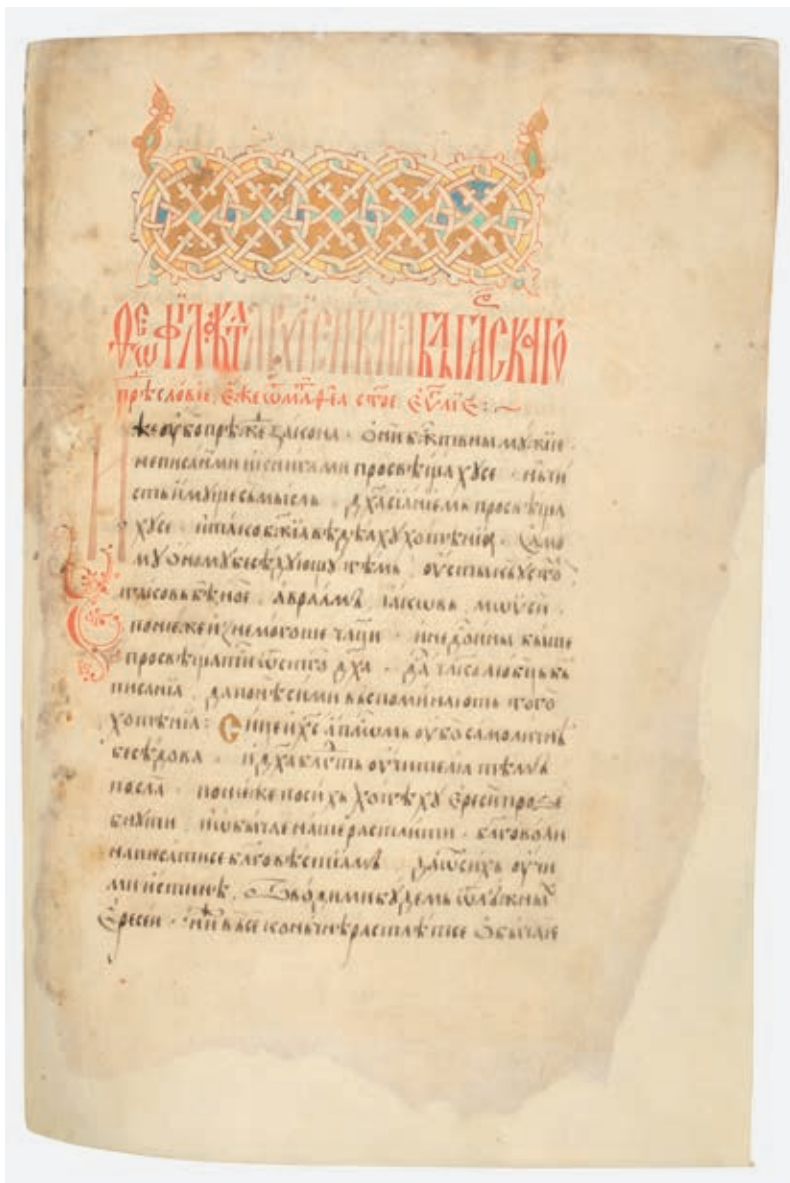
Сл. 2 Четиоројевањеве (Морача 1), л. 2а

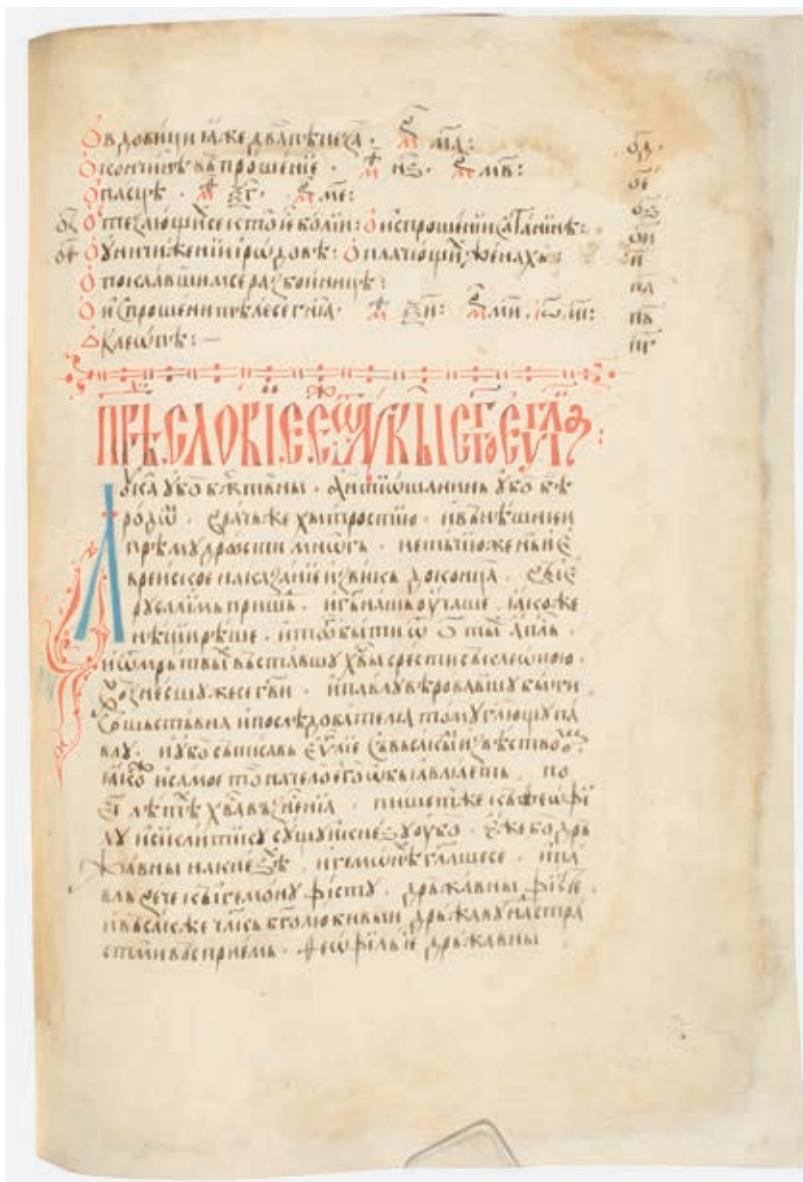
Сл. 3 Четворојеванђеље (Морача 2), л. 3а

Сл. 4 Чети́воројева́нђеље (Морача 2)

Сл. 5 Чейворојеванђење (Морача 2), л. 3а

Сл. 6 Чейворојеванђе ње (Морача 2), л. 106а

Сл. 7 Чейворојеванђеље (Морача 2), л. 107а

Сл. 8 Изборно јеванђеље (Морача 3)

Сл. 9 Изборно јеванђеље (Морача 3), Ia

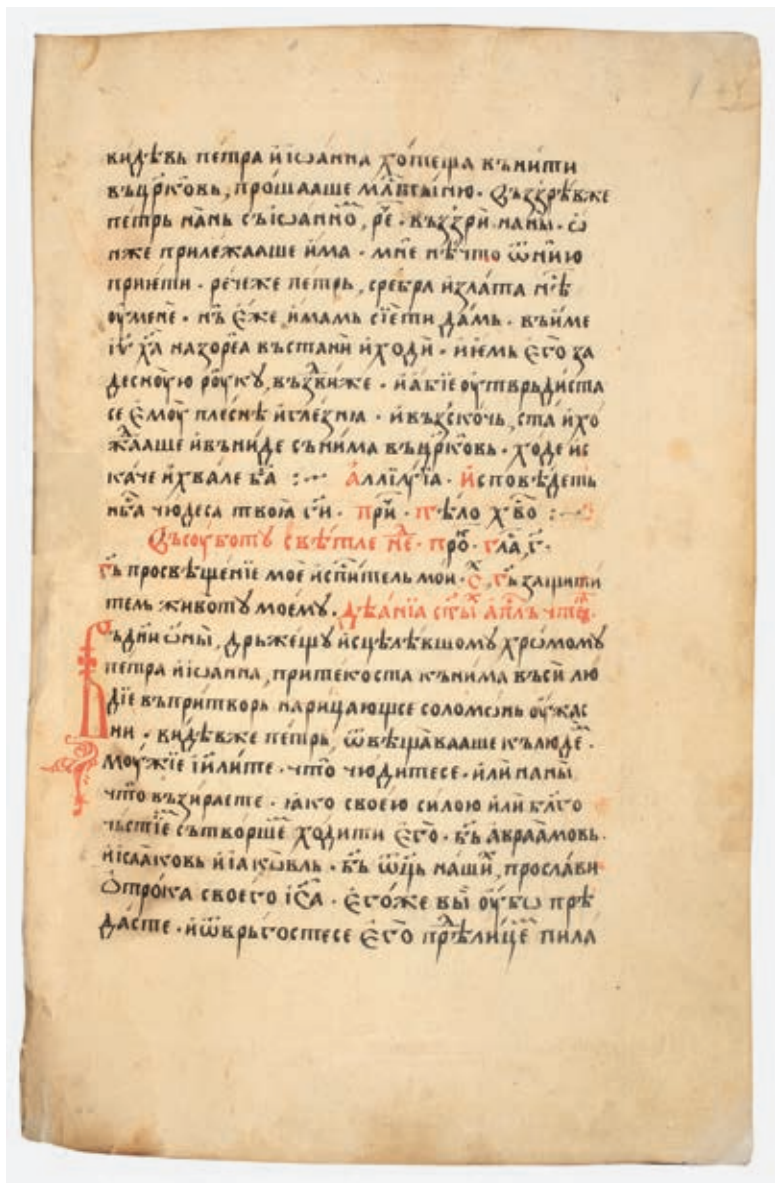
Сл. 10 Изборно јеванђеље (Морача 3), л. 1б

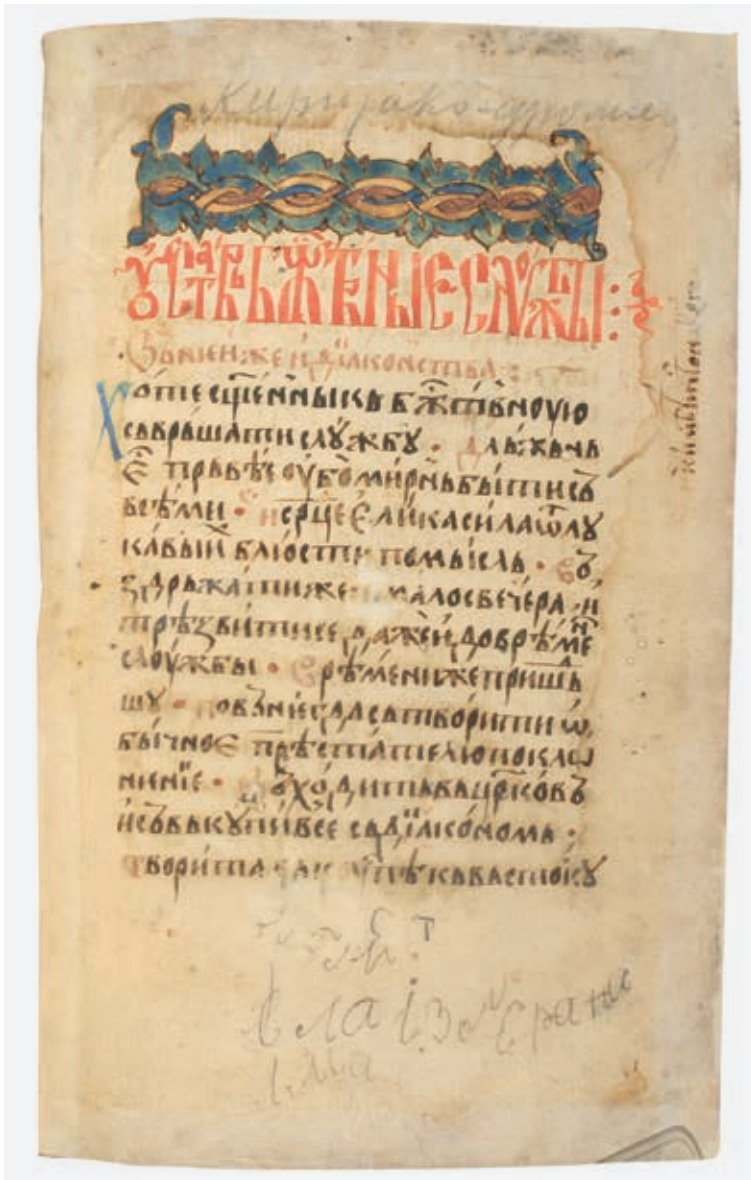
Сл. 11 Изборно јеванђеље (Морача 3), л. 1а

Сл. 12 Пракс Айосџол (Морача 4)

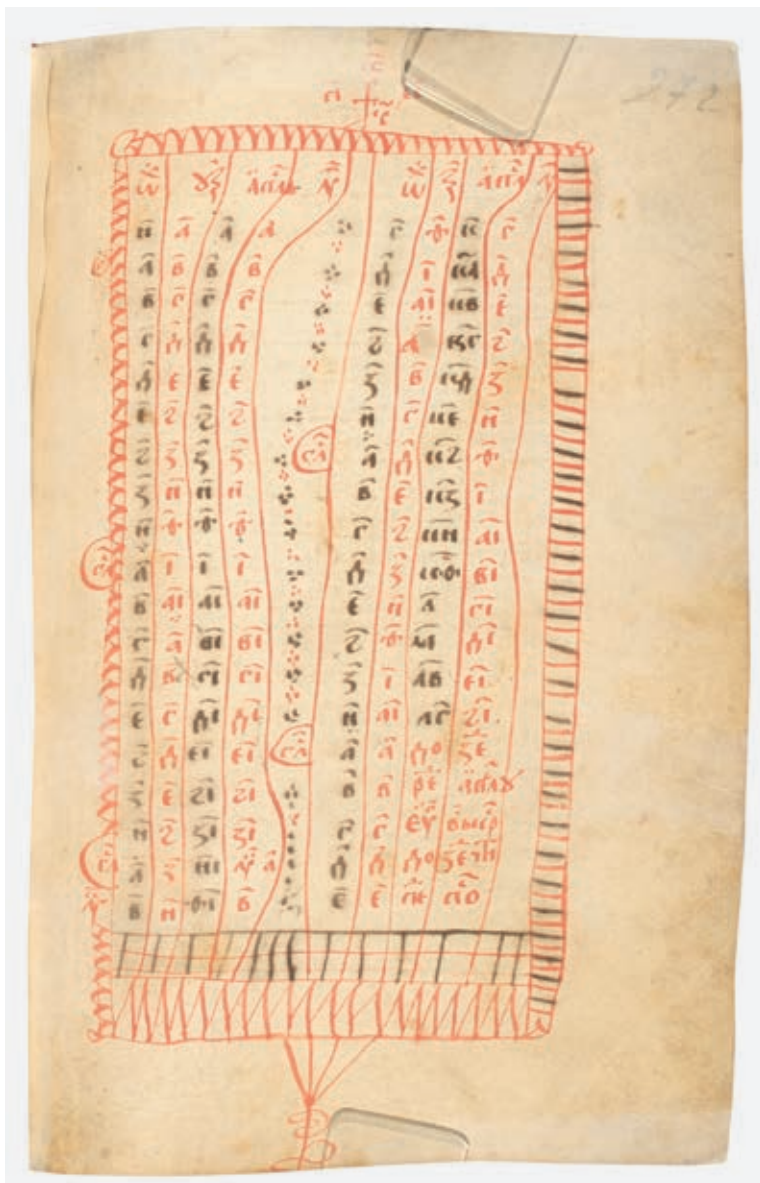
Сл. 13 *Praks Aiosiol* (Морача 4), л. 1а

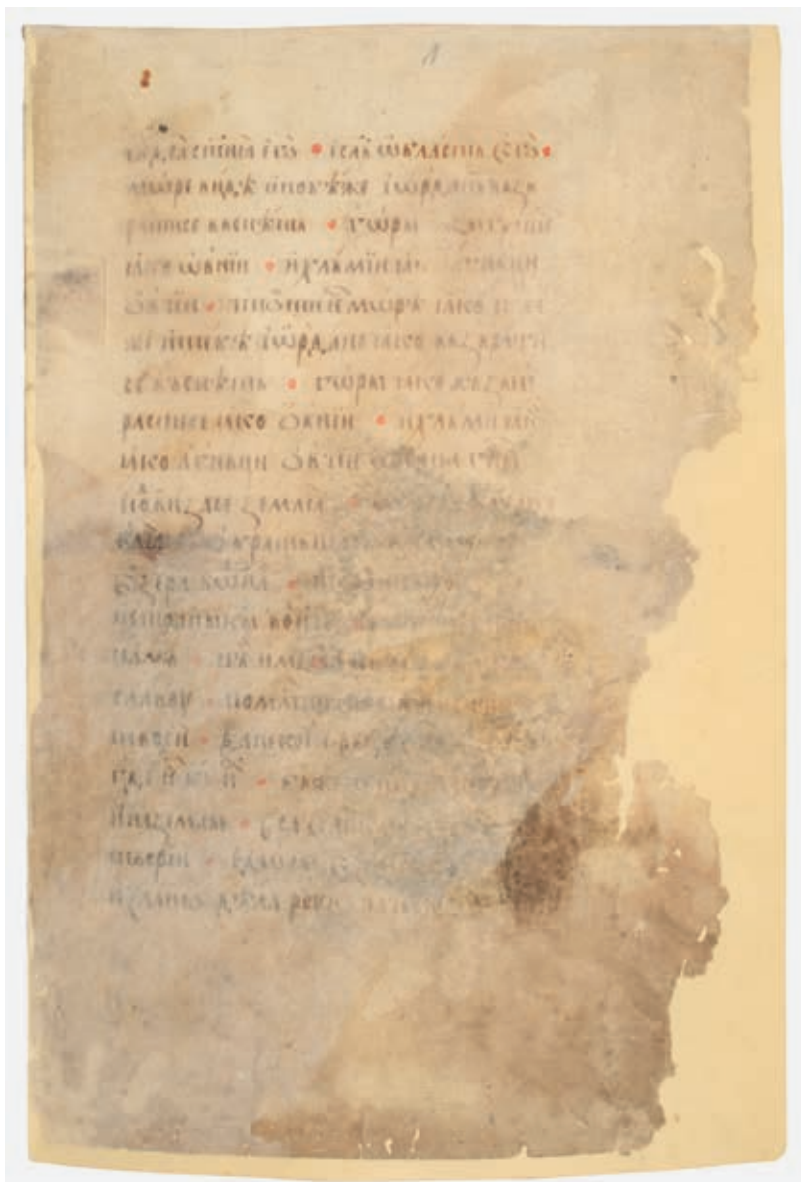
Сл. 14 Служабник са Ајосіџолом и Јеванђељима (Морача 5), л. 1а

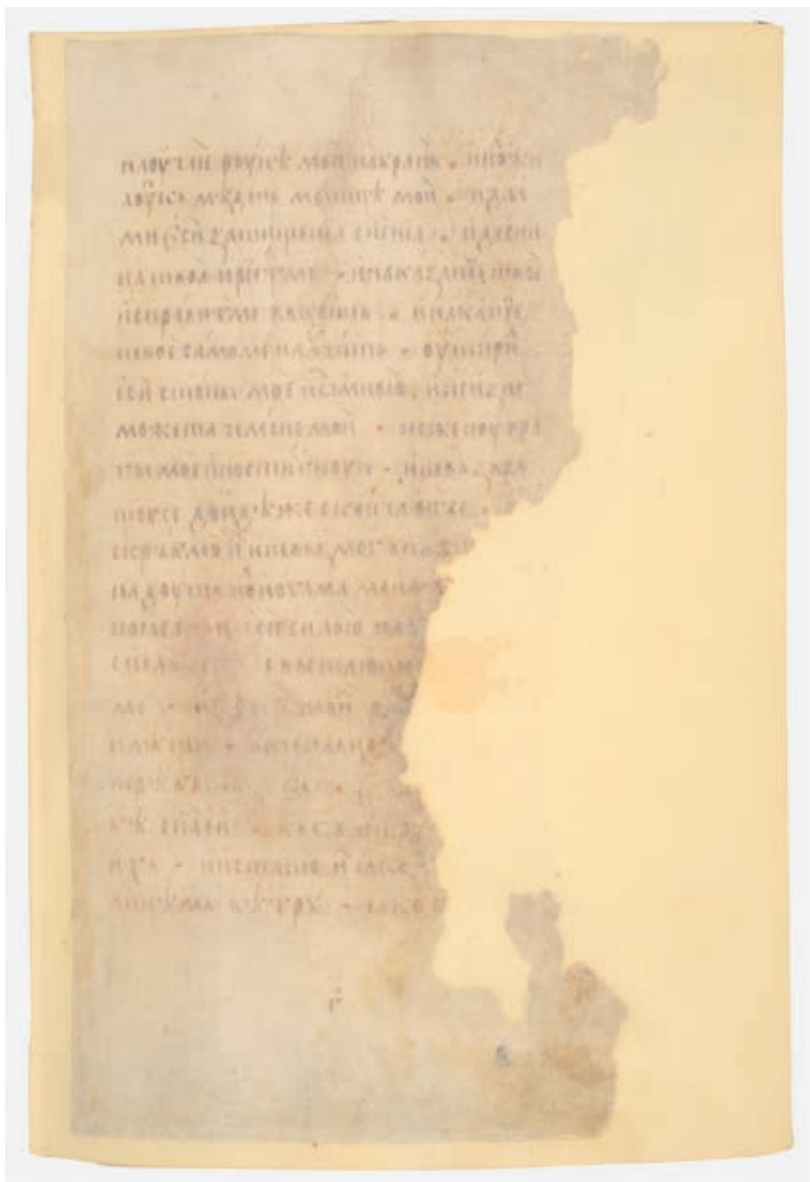
Сл. 15 Служабник са Ајосѣолом и Јеванђељима (Морача 5), л. 79а

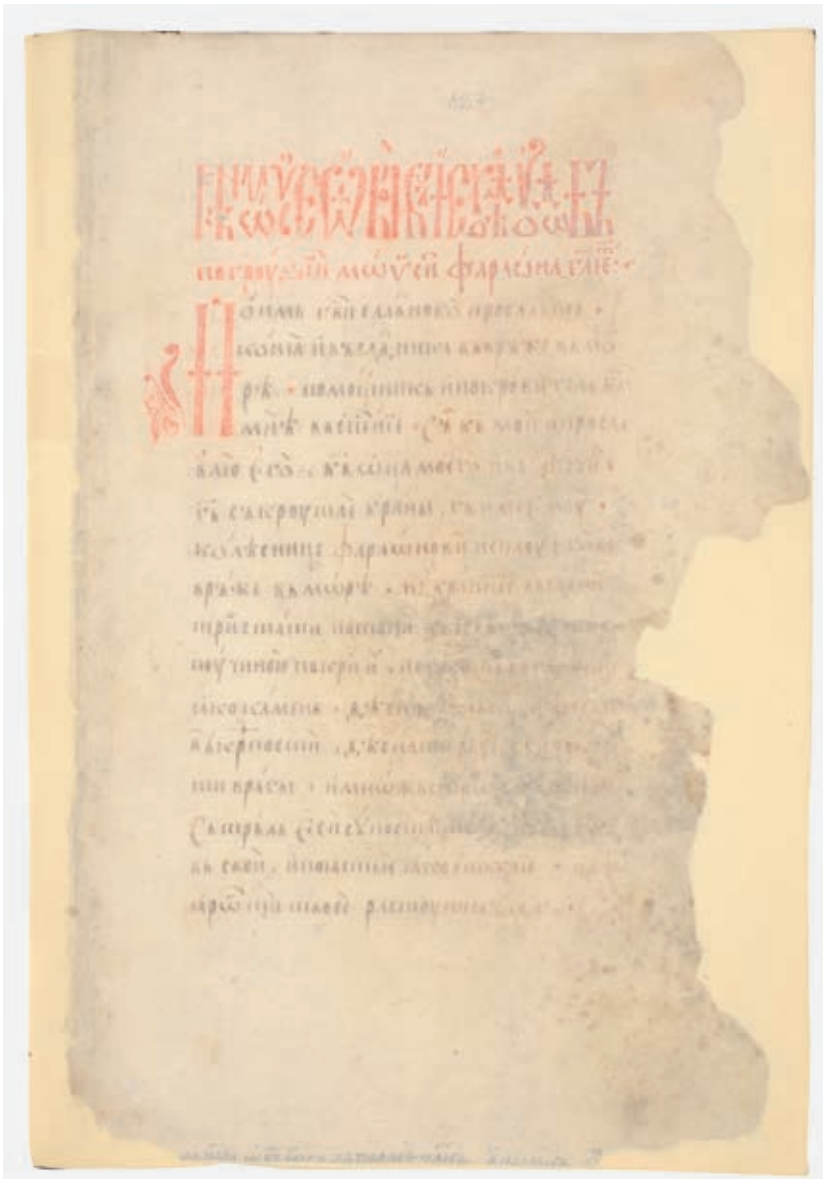
Сл. 16 Служабник са Ајосійолом и Јеванђељима (Морача 5), л. 272а

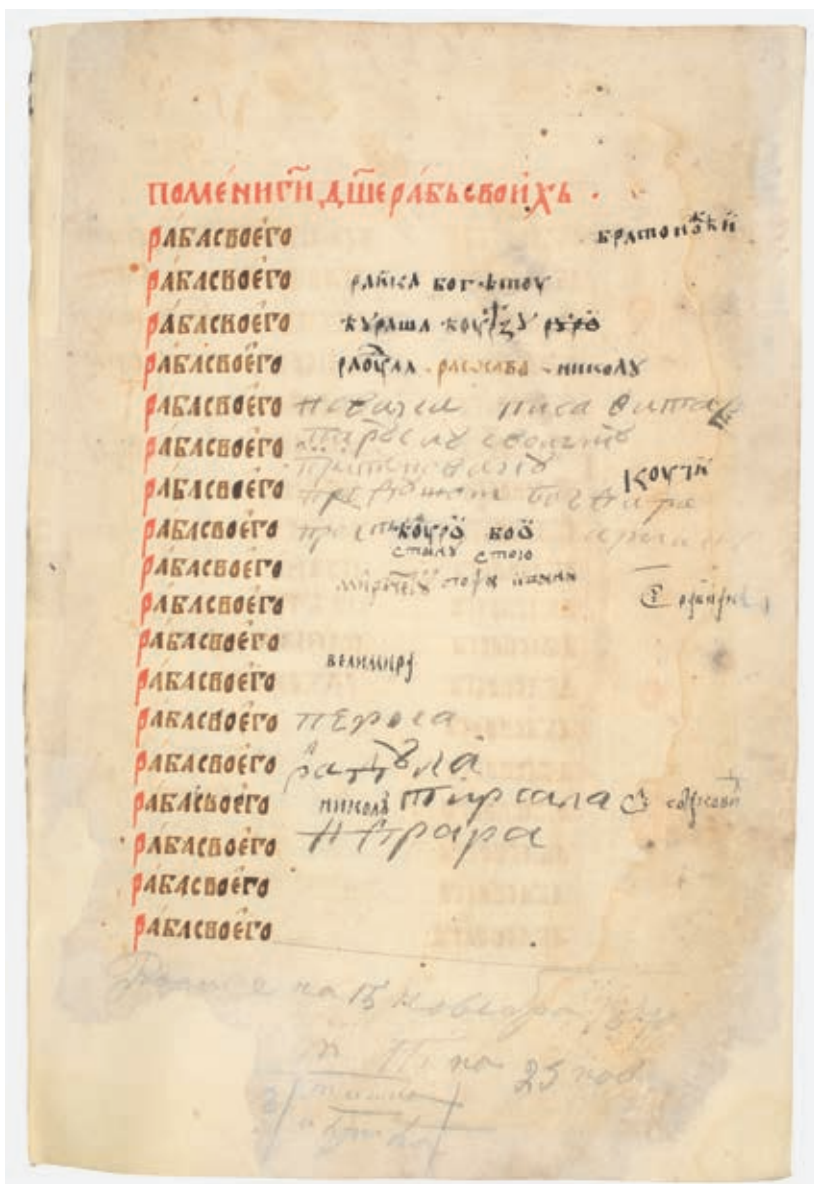
Сл. 17 Псалтир (Морача 6 и 7), л. 1а

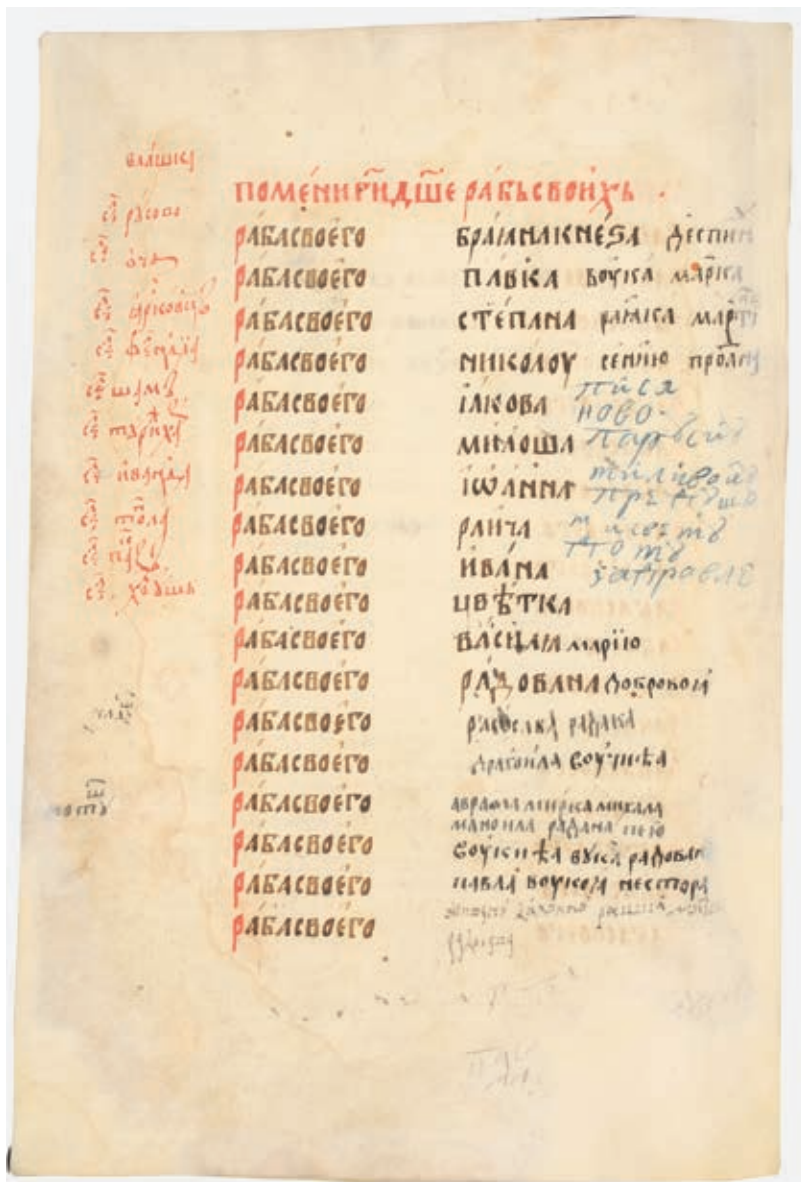
Сл. 18 Псалтир (Морача 6 и 7), л. 2а

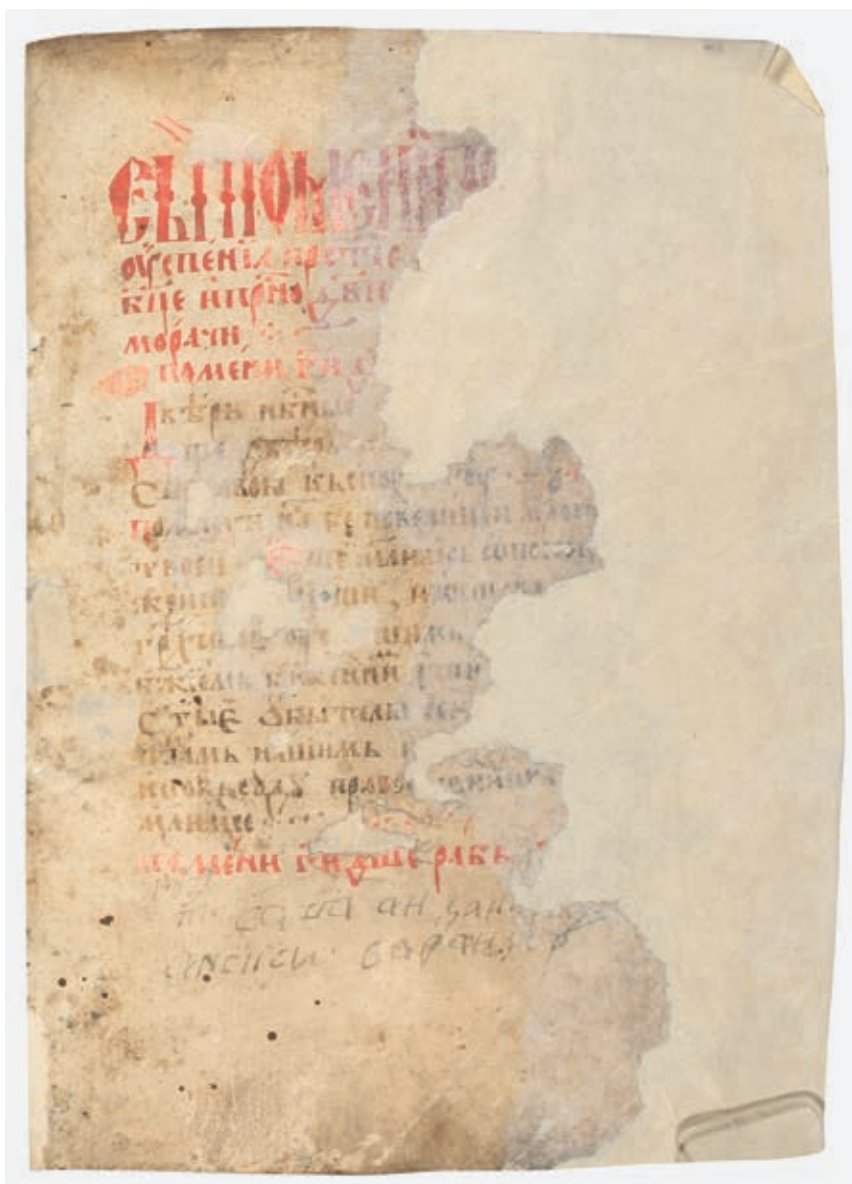
Сл. 19 Псалтир (Морача 6 и 7), л. 127а

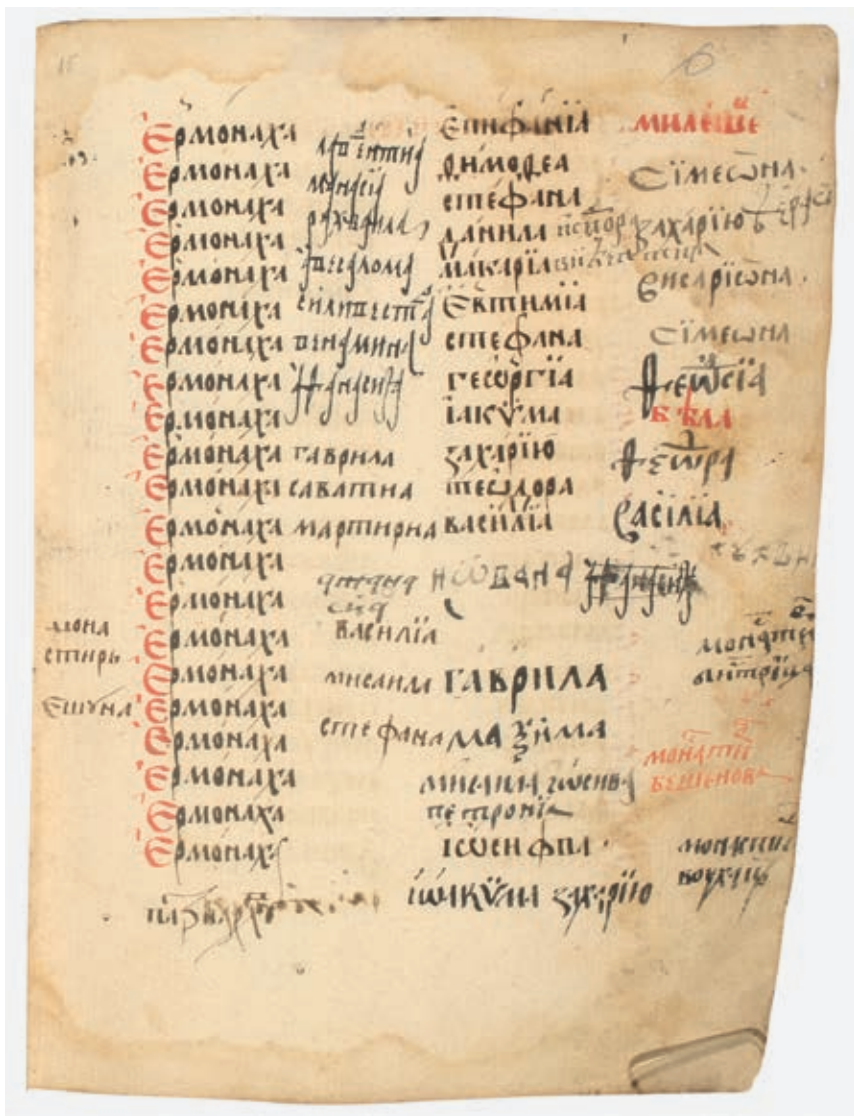
Сл. 20 Поменик (Морача 8), л. 1а

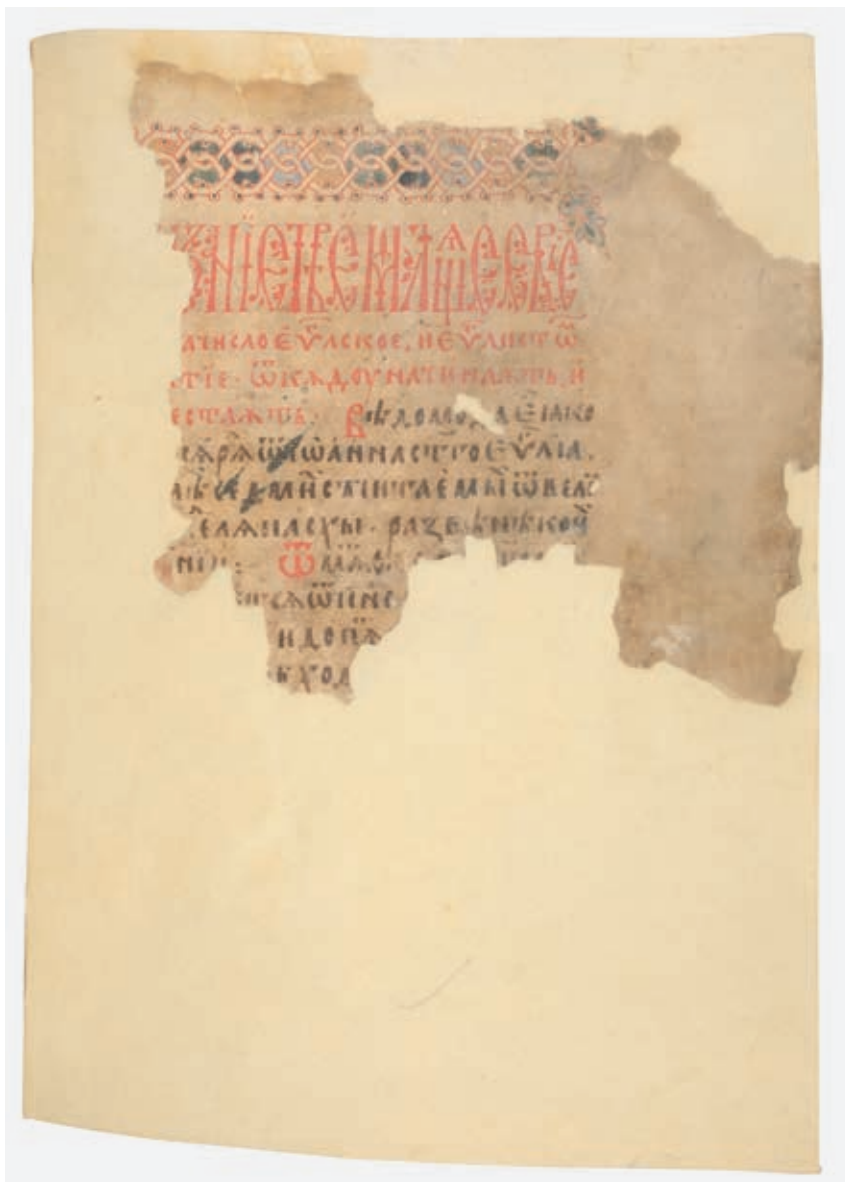
Сл. 21 Поменик (Морача 8), л. 2а

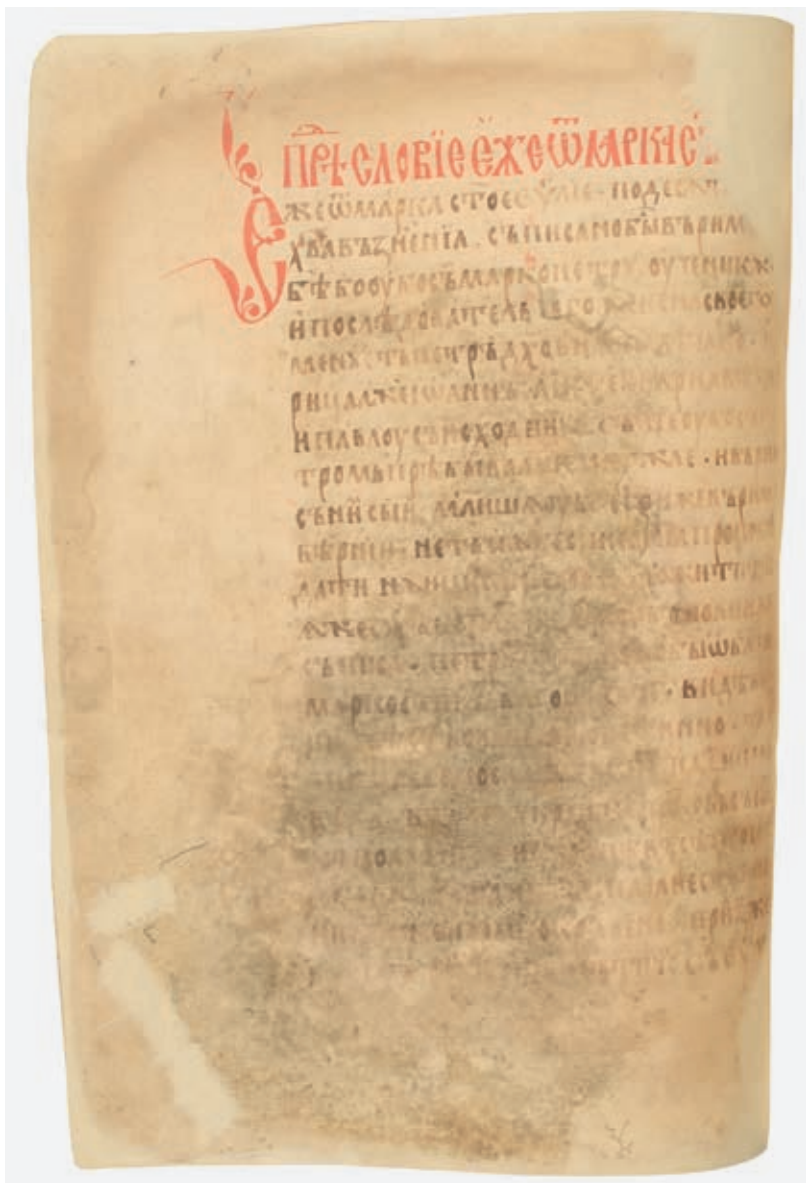
Сл. 22 Поменик (Морача бб.), л. 1а

Сл. 23 Поменик (Морача дб.), л. 3а

Сл. 24 Четворојеванђеље (Морача дб.), л. 1а

Сл. 25 Чейворојеванђеље (Морача дб.), л. 87б

АРХЕОГРАФСКИ ПРИЛОЗИ
Зборник радова Одељења за археологију
Народне библиотеке Србије
ARCHEOGRAPHICAL PAPERS
Review of the ARCHEOGRAPHICAL DEPARTMENT
NATIONAL LIBRARY OF SERBIA

Издавач
Народна библиотека Србије
PUBLISHER
NATIONAL LIBRARY OF SERBIA

Лектура и коректура
Драгана Перуничић
PROOFREADER
DRAGANA PERUNIČIĆ

Технички уредник
Мирослав Лазич
PUBLISHING EDITOR
MIROSLAV LAZIĆ

Штампа
RETRO PRINT, БЕОГРАД
PRINTED BY
RETRO PRINT, BELGRADE

Тираж
300 примерака
CIRCULATION
300

Публикације за размену и рукописе за штампу
слати на адресу:

Народна библиотека Србије
Одељење за археологију
(за археолошке прилоге)
Скерлићева 1, 11000 Београд
e-mail: vladan.trijic@nb.rs

Please, send original texts and/or publications
intended for exchange to the following address:

Narodna biblioteka Srbije
Odeljenje za arheografiju
(za Arheografske priloge)
Skerliceva 1, 11000 Beograd
e-mail: vladan.trijic@nb.rs

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

09(497.11)

АРХЕОГРАФСКИ прилози : зборник радова Одељења за археографију Народне библиотеке Србије / главни и одговорни уредник Ласло Блашковић ; уредник Татјана Суботин-Голубовић. - [Штампано изд.]. - 1979, бр. 1- . - Београд : Народна библиотека Србије, 1979- (Београд : Retro print). - 23 cm

Друго издање на другом медијуму: Археографски прилози (Online) = ISSN 1452-2233
ISSN 0351-2819 = Археографски прилози (Штампано изд.)

YU ISSN 0351-2819
UDK 091